

DR. EVEN HVAL - kruttgubben

som har praktisert i 58 år

Lørdag 31. desember, selveste nyttårsaften ble et vendepunkt i livshistorien til dr. Even Hval på Bjørkelangen. Den snart 85 år gamle legen tok avskjed med sine mange pasienter. Etterat Hval kunngjorde opphør av legepraksisen etter 58 års tjeneste hadde

Per Erik Nilssen

Even Hval kommer fra en meget sterk slekt på Hadeland. Hans bestefar ble 99 år, foreldrene omkring 95 år. Hans søsken ligger også i 80 og 90 årene. Dr. Hval har aldri skjøftet sin legegjerning en eneste dag på grunn av sykdom før 3. mai 1973. Da ble han involvert i en bilkollisjon slik at han fikk føle pasientsiden også. Han knuste vitale deler i venstre hofte, brakk tre ryggvirvler og pådro seg fire brudd i hver fot, foruten brudd i høyre skulder. De fleste ante at den vel 70 år gamle legen neppe ville praktisere mere. Men da tok de feil. Han ble operert på Sentralsykehuset i Akershus dit han selv hadde sendt så mange, og fikk satt inn proteser. Smertene var sterke. Han kom hjem til Bjørkelangen i rullestol etter fem uker, og tok opp legepraksisen umiddelbart til tross for at han fortsatt var gipset. Hval ble aldri fornøyd med hofteoperasjonen og dro til Kronprinsesse Marthas institutt i Oslo for en ny runde. Siden den tid har han sluppet hvilemerter. Han måtte leve resten av livet med et betydelig handikapp, men han oppga ikke legegjerningen. Pasientene telte mere for ham enn hans egne bevegelsesproblemer. Arbeid er den fineste form for terapi også for gamle, syke og eldre. Jeg er så hjertens enig med finansminister Berge når han sier at arbeidsmoralen i Norge må opp. Vi nordmenn har levd over evne. Reduseringen av arbeidstiden har vi ikke hatt råd til og er årsak til en økonomiske miseren, hevdet Hval.

Mange akademikere i en bygd

Even Hval er født på Gran på Hadeland og skulle egentlig blitt bonde etter faren. På den tid tok gutter i familien og i nabolaget akademisk utdannelse. Det var inn. I løpet av en 10 årsperiode tok åtte legetutdannelse, tre prestes og fem veterinærer. Faren ble tydeligvis oppsatt av dette og mente at Even kunne ta artium. Han kortet av halvannet år på lesetiden. Etter artium syslet han med tanker om, å bli prest, men faren sa at lege

burde han bli, og slik ble det. Han fikk legelisen i 1930, og praktiserte i vikariat på Oppegård, Nedre Eiker og Tysedal. Dro en sesong som lege på hvalfangst. Her hadde han omsorgsansvaret for 250 mann under primitive forhold. Cape Town 12 døgns sjøreise fra Arktis var nærmeste behandlingstid. Behandlingen av skader og tanntrekking. Det siste også endel av praksisen da han kom til Blaker i 1932. Nærmeste tannlege var på Sørumsand, og han var ikke god til å trekke tenner. I 1932 inntraff en hard infusjonssykdom som ofte endte med lungebetennelse. Det var da jeg komponerte Dr. Hvals spesial, en sterk hostemedisin. Den inneholder hjertestimulerende og hostestimulerende samt løsende medisin. Den er så sterk at det er viktig at man følger bruksanvisningen. En kar nede i Blaker hadde forvekslet teskje med spiseskje. Etter to dager ringte han tilbake til Hval og sa at den medisinen var virkelig bra. La meg få en flaske til. Jammen du har vel igjen av den? Nei, svarte mannen. Jeg tok fire spiseskjeer om dagen, og sov resten av tiden, svarte han. Det har skjedd mye siden Hval etablerte seg i Blaker. Da var det vanlig med karjol om sommeren og slede om vinteren. I 1932 kjøpte han sin første bil, en Chrysler. Med den dro han rundt i et vidstrakt distrikt.

Vitenskapelige fremskritt

Blir vi aldri kvitt sykdom? Vitenskapen har underveis funnet opp vaksiner mot mange sykdommer, som gjennom tidene har vært livstruende. Koppene forsvant, tuberkulosen, menneskehetens svøpe, fikk man også bukt med. Vi har fått vaksine mot meslinger, kusma, stivkrampe, poliomyelitt, røde hunder, tyfus og kolera. Det er forskning og utvikling og stadig forbedringer av mikroskopet som har ført til landevinninger. Vi har fått en form for mikrokirurgi hvor man bl.a. kan foreta inngrep i hjernen og sy på lemmer som er mistet. Laseren gjør det mulig å fjerne svulster og stoppe blødninger på enklere måte enn før. Ultralyd er fint

hjelpemiddel til å påvise feil og misdannelser av foster på et tidlig stadium.

Feil kosthold

En tid utgjorde hjerte/kar-sykdommene 20 %, idag er den 52%. Vesentligste årsak til denne folkesykdommen er feilaktig kosthold. Vi spiser for mye mat med dyrisk fett og sukker. De øker kolesterolinnholdet i blodet. Forhøyet blodtrykk som følge av overvekt bidrar også til å høyne sjansene for denne sykdommen. Røyking, stress og for lite mosjon hører også med til bidragene. Vi må radikalt forandre vårt kosthold. Spis mere grovbrød, sammalt mel, fisk, grønnsaker og frukt. Mye fiberkost. Det reduserer også sjansene for mage og tarmkreft.

Følger legen denne anvisningen?

Jeg starter frokosten med havrevelling, strør sparsomt med sukker og litt lettmeik. Spiser et stykke grovbrød hvorav halvparten med honning og den andre halvparten med gammelost. Jeg spiser mye fisk og skjærer alt synlig fett bort fra det kjøttet jeg spiser. Vitaminer er livsviktige for organismen. Jeg tar en Vitaminal hver dag. Tran er også viktig. Tobakken forlot jeg i 1958, og det har jeg anbefalt alle andre også.

Nye sykdommer dukker opp

Vi er i ferd med å få en ny livstruende sykdom i form av AIDS. Den bryter ned immunitetssystemet. Smittekil-den er bl.a. seksuell omgang. Det gjelder å bruke beskyttelsesmiddel, sier Hval.

Vi har fått stadig bedre antibiotiske preparater som legemidler. Flere av de gamle legemidler har etter lang og uformuflig bruk skapt resistens mot enkelte eller flere antibiotika. Allergi har sikkert alltid fulgt menneskene, men det dukker opp stadig flere stoffer som hos mange mennesker fremkaller denne sykdommen. Man regner med at en tredjedel av menneskene er allergisk overfor ett eller annet stoff. Hver enkelt må undersøke hvilke stoff man reagerer på og unngå disse mest mulig.

Ingen sykehuskuer

Folk som trengte sykehusbehandling i gamle dager ble kjørt til stasjonen på sykebåre og fraktet over på godsvogner på jernbanen. Folk som trengte øyeblikkelig hjelp ble fulgt heit inn til Rikshospitalet. Det var ingen sykehuskuer den gang, siert Hval.

Hva synes du om privat sykehusdrift i våre dager?

Det bør myndighetene og pasienter ta imot med takknemlighet siden vi befinner oss i en krisesituasjon. Problemet idag er lange ventetider på sykehusplass. Hovedårsaken til dette er den betydelig reduserte arbeidstiden og lovverket ved siden av det Berge kaller dårlig arbeidsmoral og organisasjon. Det er for liten effektivitet og en god del av den økonomiske ramme brukes til kostbart overtidsarbeid. Folk blir gående i måneder for å komme til behandling. En god del av dem går helt eller delvis sykmeldte med fysiske og psykiske plager. Det er en feilslått helsepolitikk som politikerne får ta ansvaret for. Ressursene brukes feil når hundrevis av kostbare sykehusenger står tomme. Tilstandene grenser til brudd på menneskerettighetene. Det må bli slutt på ut-sagnene om at Norge er et av de rikeste land i verden. Ola Nordmann har ganske enkelt levd over evne. Det må en holdningsendring til slik at arbeidsmoralen kommer i høysetet.

Naturvern og forurensing

Du er opptatt av forurensing. Har du noen Paull ord?

Den økende globale forurensing er vel idag den største fare for menneskeheten. Selv her i Norge ser vi at barskogen dør eller tar skade for millioner i året. det værste er at den bare øker. Vi opplever fiskedød og forurensinger i havet, ørkespredninger og ødeleggelse av ozon. Her må vi være leger alle. Vi må bli flinkere til å bevare naturen og bedre miljøet mellom menneskene lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det er nødvendig for å skape menneskelighet og et bedre liv for alle.

Dr. Even Hval tok farvel med legegjerningen Nulldo-såten. (Foto Per Erik Nilsson)

Saftig i replikken

Du er kjent for saftige replikker?

Jeg har hatt stor søkning gjennom årene med stappfulle venteværelser og køer utenfor. I en slik situasjon kan man falle for fristelsen til et utbrudd, men jeg har aldri ment å være streng eller hatt vonde tanker. Det er slikt som kan oppstå i en stresset situasjon. Jeg har aldri brydd med om klokka. Begrep som vaktordning og regulert arbeidstid var ukjente begreper. Legegjerningen og eukken var et kall man forsøkte å gjøre til realiteter. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel. Arbeidstiden startet tidlig om morgenen og varte til ett og to-tiden om natten. Heldigvis har jeg greid meg med lite søvn.

Hatt jernhelse

Jeg har ikke skjøftet en eneste kontordag på grunn av sykdom før det katastrofale biluhellet i 1973. Før krigen og under krigen hadde jeg noen assistenter, men de greide ikke hardkjøret og var som regel fornøyd etter 2 - 3 uker. I min Blakertid var jeg alene og betjente mesteparten av tiden også Aurskog. Dertil kom

endel pasienter fra Utnes, Sørum, Fet, Setskog og Rømskog samt Hølandsbygdene. Det var bare tre leger mellom Sørumsand og S. Høland den gangen. Idag er man åtte med helt andre muligheter. Vi kjørte på dårlige veier med ski på taket om vinteren og tok de fatt når veien ikke strakk til. Veinettet var i dårlig forfatning, humpete og svangete grusveier.

Du var kjent som en friskus, på gasspedalen?

Man måtte kjøre fort for å rømme alle pasientene ved sykkesøk.

Det går en historie etter deg på Mangenskogen. Er den sann?

Du tenker på den med grøvere skau.

Ja, akkurat den.

Du ska få den slik det skjedde.

Jeg var hos Nic. Grude på sykebesøk. Han var ikke skrellere enn at han ble med meg på sykebesøketuren til Søndre Mangen. Det var fint føre, og jeg mente å kjøre i alminnelig fart da han utbrøt: Nå får du jammen slå av farten Hval, for nå begynner åtte-tommen!

Godt humør

Dr. Hval ble en legendarisk

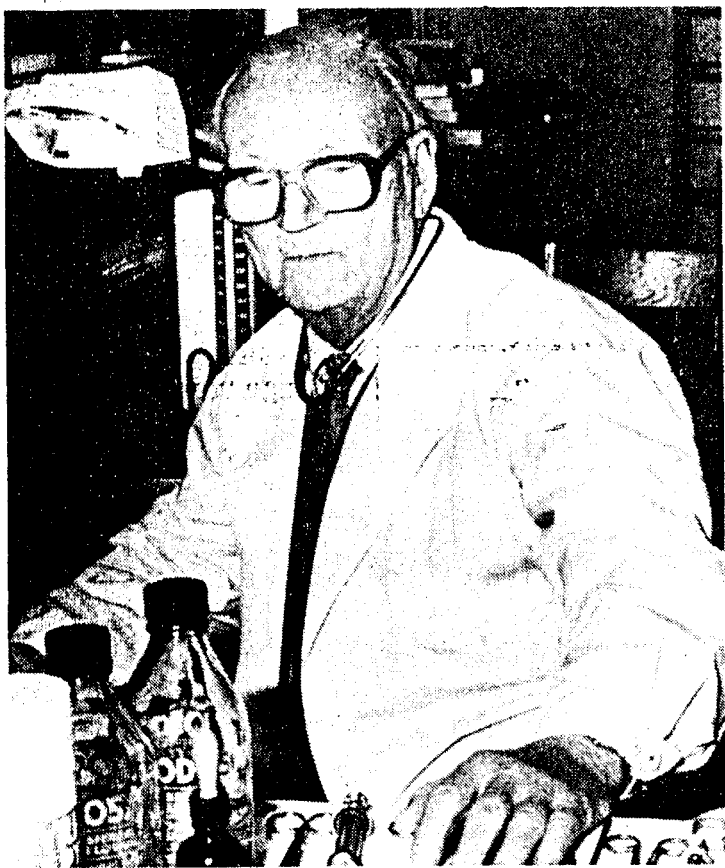
doktor i distriktet i mange år, og ett av fellestrekkene ved hans praksis var humoren som alltid lå bak. Han kunne kvikke opp mangel en trist sjel låst fast i psykiske problemer. Når han skjønte at det var slikt hendte det han tok med seg pasienten fra sengen og danset på kjøkkengulvet.

Jeg har fått mange brev og hilsener fra pasienter, og det jo hyggelig sier Hval, som nå har stua full av blomsterhilsener fra fjern og nær.

Hva skal pensjonisttiden brukes til?

Her på Nordgarn er det mange hus som trenger vedlikehold. Slikt arbeid har jeg alltid likt å gjøre selv. Ellers er jeg glad i å lese, og reise litt. En Amerikatur står for døren. Jeg har en søster på 93 år i Vancouver og en bror i Calgary så jeg skal nok få fylt tiden med aktiviteter, sier Hval som nærmer seg sine 85 år. Han kan ialfall nyte sitt øl om i trygg forvisning om at han har nedlagt en stor innsats som lege gjennom vel 58 år. Montro det finnes noen lege som har praktisert stort lenge i distriktet? Han fortjener en lang og god pensjonisttid.

Torste Lekushus avis

Even Hval er død

En av de mest markante lege-skikkelser i Aurskog-Høland og Sørum i dette århundre, Even Hval, har lagt ned vandringsstaven vel 90 år gammel.

Even Hval praktiserte sin legegjerning i 58 år, og la ned 1. januar 1989.

Even Hval var født og oppvokset på Gran på Hadeland, og kom fra en sterk slekt. I hele 58 år praktiserte han uten en dags sykefravær. Han fikk legelens i hesteskyssen og karjolens tid i 1930, og praktiserte flere steder før han kom til Blaker i 1932.

I sin legegjerning sparte han aldri på kreftene, og sto alltid

på pasientenes side. For ham ble skille mellom natt og dag svært lite. Det går en rekke historier om hans dyktighet som lege, og humorens gode venn. Var i sin tid litt av en friskus i replikken og på gasspedalen. Han var også en sann forkynner av riktig kosthold, og etterlevde selv mager mat. Humør var en viktig del av terapien hevdet han.

Legegjerningen og etikken var et kall for ham. Tid og sted betydde ingenting i forhold til pasientenes ve og vel.

Fred med hans minne.

Per Erik Nilssen